

ปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวไทย Factors Reinforcing Thai Family's Strength

ทิพย์วัลย์ สุรินยา*

Tippavan Surinya*

บทคัดย่อ

การศึกษาเชิงพรรณนาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามปัจจัยส่วนบุคคลของครอบครัวที่แตกต่างกัน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว และความเข้มแข็งของครอบครัว และศึกษาปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว กลุ่มตัวอย่างสุ่มคัดเลือกจากสามหรือภรรยาที่ทำงานในโรงเรียนรัฐบาล และบริษัทเอกชนจำนวน 1 และ 2 แห่งตามลำดับในเขตจตุจักรกรุงเทพมหานคร จำนวน 302 คน เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงมิถุนายน พ.ศ. 2548 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติเชิงพรรณนา และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ F-test เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัยและทดสอบความแตกต่างของตัวแปรรายคู่โดยวิธี Least Significant Differences (LSD) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ครอบครัวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ รายได้ครัวเรือนต่อเดือน จำนวนบุตร สภาพการเงินของครอบครัว ลักษณะบ้าน สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบบ้าน และเครื่องใช้อำนวยความสะดวก มีผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านการประเมิน การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านสิ่งของ และการสนับสนุนของสังคมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ยกเว้นสุขภาพจิต

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ภาควิชาจิตวิทยา
คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 3) ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นปัจจัยทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวที่ดีที่สุด รองลงมาคือ สภาพการเงินของครอบครัว สุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้านสิ่งของตามลำดับ โดยปัจจัยเหล่านี้ร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 41.8 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001

Abstract

*T*he objectives of this study were to compare family's strength by different family backgrounds, to study the relationships between family mental health, family relationship, family social support and family's strength, and to study the predictive variables of Thai's family strength. The samples were 302 persons randomly selected from husbands or wives working in one governmental school and two private companies at Chattuchak district, Bangkok. The data were obtained during May to June 2006. The statistics included percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, Multiple comparison by Least Significant Differences (LSD), Pearson's Product Moment Correlation Coefficient and Stepwise Multiple Linear Regression.

The findings were as follows: 1) Families with differences in family income, number of children, family financial status, home characteristic, home physical environment and home utilities showed statistically significant differences on family strength at p-value 0.05. 2) Family relationship, emotional support, appraisal support, informational support, tangible support, and overall family social support were positively correlated with family strength at a significant level of 0.001 while family mental health was negative correlated with family strength at p-value 0.001. 3) Family relationship was the best predictor of family's strength. The predictive variables included family financial status, family mental health and tangible support. These variables accounted by 41.8 percent for the variance of family's strength with statistic significant level at 0.001.

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานที่เล็กที่สุดของสังคมทำหน้าที่ในการวางรากฐานให้กับสถาบันอื่นๆ ครอบครัวมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูผู้เยาว์ให้เจริญเติบโตให้การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูให้ความรักความอบอุ่น กำหนดสถานภาพและบทบาทตลอดจนกำหนดสิทธิและหน้าที่ที่สมาชิกพึงมีต่อกัน ครอบครัวจึงเป็นหน่วยทางสังคมที่มีความผูกพันด้วยความรักการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นที่พึ่งกันทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ แม้ปัจจุบันครอบครัวมีขนาดเล็กลง มีสมาชิกประมาณ 3-4 คน และมีลักษณะครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น โดยมีสมาชิกเพียง พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น แต่ครอบครัวก็ยังทำหน้าที่ไม่เปลี่ยนแปลง . โดยทำหน้าที่ครอบครัวในทุกๆ ขั้นตอนของชีวิต ครอบครัวใดที่มีความเข้มแข็งสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้อง สมาชิกที่อยู่ในครอบครัวนั้นก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี หากครอบครัวใดอ่อนแอคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวนั้นก็พลดลงตามไปด้วย ขณะเดียวกันก็พบว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งทางด้านโครงสร้างและหน้าที่ จึงมีความจำเป็นที่เราต้องปรับแนวคิดของเราเกี่ยวกับครอบครัวด้วย ซึ่งการปรับเปลี่ยนแนวคิดที่สำคัญคือการเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์มาเป็นมุมมองด้านจิตวิทยาที่เน้นปัจจัยด้านอารมณ์และความรู้สึกให้มากขึ้น (1) และในขณะเดียวกันครอบครัวก็ต้องการการสนับสนุนค้ำจุนจากสังคมโดยเฉพาะนโยบายของรัฐในการส่งเสริมสนับสนุน

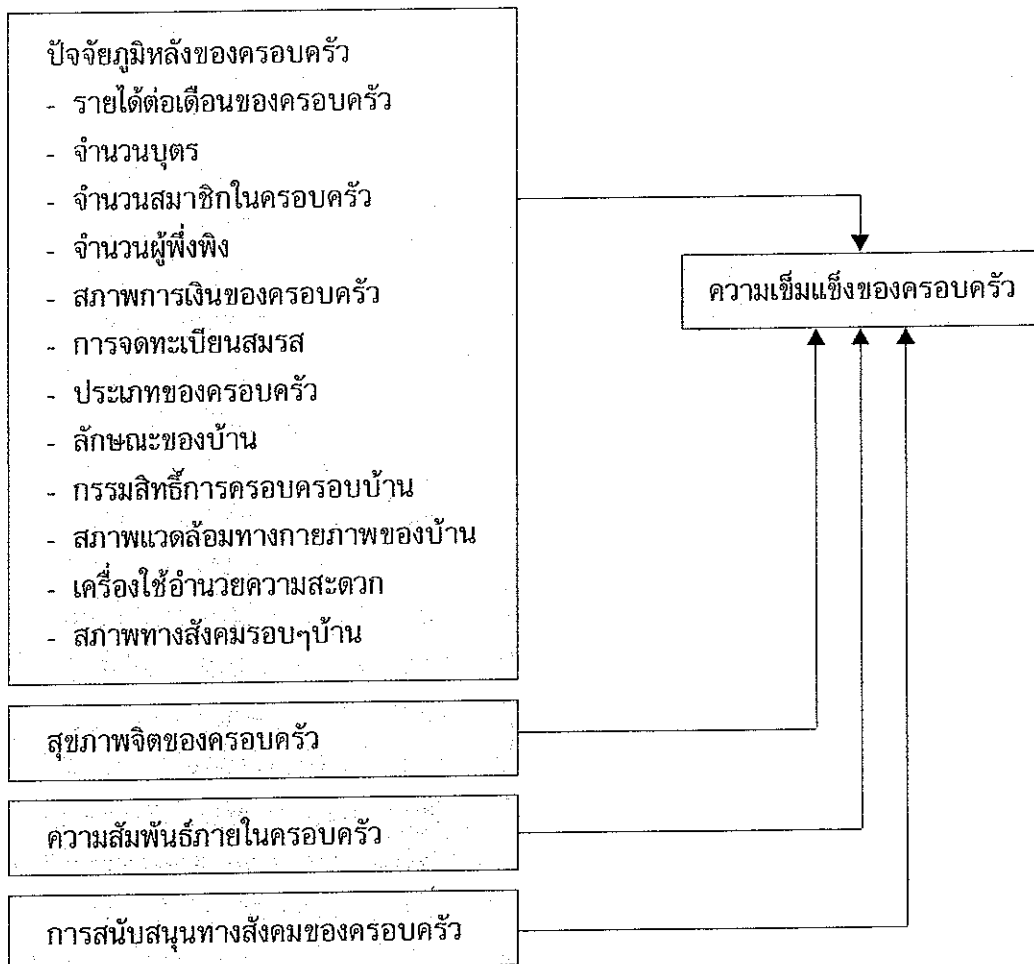
ให้ครอบครัวมีความรัก ความเข้าใจและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอันนำมาซึ่งความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐควรให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวและความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่ต้องทำอย่างเร่งด่วน คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับครอบครัว โดยสร้างองค์ความรู้ที่ถูกต้องเพื่อให้ครอบครัวเป็นภูมิคุ้มกันให้บุคคลสามารถดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่ถูกต้อง การที่ครอบครัวจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสามารถเป็นภูมิป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นกับสังคมได้นั้น ครอบครัวต้องมีความเข้มแข็งเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความมั่นใจว่าจะได้รับการปกป้องดูแลคุ้มครอง อันจะส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจและคุณภาพชีวิตในที่สุด ความเข้มแข็งของครอบครัว จะทำหน้าที่เป็นเกราะที่ให้ความเครียดหรือปัญหาต่างๆ ที่มากระทบครอบครัวเบาบางลง การศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวครั้งนี้ จะทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการอธิบายและเข้าใจครอบครัวมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งและสามารถเป็นที่พึ่งที่ดีของสมาชิกครอบครัว รวมถึงชุมชน และสังคมในการป้องกัน แก้ไข หรือบำบัดปัญหาสังคมต่างๆ ในสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยภูมิหลังของครอบครัว สุขภาพจิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว และความเข้มแข็งของครอบครัว
2. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามปัจจัยส่วนบุคคลของครอบครัวที่แตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัว และความเข้มแข็งของครอบครัว
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว

กรอบการวิจัย

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) กลุ่มตัวอย่างสุ่มคัดเลือกจากหัวหน้าครอบครัว ซึ่งอาจมีสถานะเป็นสามีหรือภรรยา โดยทำงานในโรงเรียนรัฐบาล และบริษัทเอกชนจำนวน 1 และ 2 แห่ง ตามลำดับ ในเขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร และประสงค์ที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ สูตรของ Roscoe ⁽²⁾ เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างอาศัยค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานประกอบ ซึ่งมีสูตรดังนี้

$$n = (Z_c S / e_m)^2$$

โดยที่ n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง
 Z_c = คะแนนมาตรฐานที่ระดับนัยสำคัญที่ต้องการ
 S = ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 e_m = ความคลาดเคลื่อน

การวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้ระดับนัยสำคัญทางสถิติเท่ากับ 0.05 ดังนั้น ค่า Z ซึ่งเป็นค่ามาตรฐานภายใต้พื้นที่ใต้โค้งปกติที่ระดับนัยสำคัญนี้จึงมีค่า 1.96 และความคลาดเคลื่อน (e_m) เป็นความคลาดเคลื่อนของตัวอย่างที่ต่างจากประชากร โดยปกติจะกำหนดเป็นสัดส่วนกับส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัดส่วนที่ยอมรับได้จะอยู่ที่ 5 ถึง 20 ส่วนของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งในการวิจัยนี้กำหนดค่า

ความคลาดเคลื่อนที่ 8 ส่วนของส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

$$\begin{aligned} \text{แทนค่าในสูตร } n &= \frac{(1.96 S)^2}{S / 8} \\ &= (1.96 S \times 8)^2 \\ &= 245.86 \end{aligned}$$

การวิจัยครั้งนี้ แจกแบบสอบถามไปทั้งสิ้น 310 ชุดได้รับกลับคืนมา 302 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 5 ส่วน ได้แก่ 1) แบบสอบถามปัจจัยภูมิหลังของครอบครัว ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิดจำนวน 15 ข้อ 2) แบบวัดสุขภาพจิตของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยสร้างจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จำนวน 24 ข้อ ใช้มาตรวัดวัด 5 ระดับ จาก "ไม่เลย" ถึง "เสมอ" โดยคะแนนต่ำ หมายถึงสุขภาพจิตครอบครัวดี และคะแนนสูงหมายถึงสุขภาพจิตครอบครัวไม่ดี 3) แบบสอบถามความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยสร้างจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จำนวน 20 ข้อ ใช้มาตรวัดวัด 5 ระดับ จาก "จริงมากที่สุด" ถึง "จริงน้อยที่สุด" โดยคะแนนต่ำ หมายถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดี และคะแนนสูง หมายถึงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดี 4) แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งผู้วิจัยสร้างจากแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง จำนวน 29 ข้อ ใช้มาตรวัดวัด 5 ระดับ จาก "เห็นด้วยอย่างยิ่ง" ถึง "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง" โดยคะแนนต่ำหมายถึงได้รับการ

สนับสนุนทางสังคมน้อย และคะแนนสูงหมายถึง ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก และ 5) แบบสอบถามความเข้มแข็งของครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาจากแบบสอบถามของ Strong และคณะ⁽¹⁾ และแบบสอบถามของ MaCubbin and Thompson⁽³⁾ มีจำนวน 47 ข้อ ใช้มาตราวัด 4 ระดับจาก “ไม่ตรงเลย” ถึง “ตรงมากที่สุด” โดยคะแนนต่ำหมายถึงความเข้มแข็งของครอบครัวต่ำ และคะแนนสูงหมายถึงความเข้มแข็งของครอบครัวสูง ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ 2 ถึง 5 ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างหัวหน้าครอบครัวนอกกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 40 คน และนำผลมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อถือได้ของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาด้วยวิธีของครอนบาค ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของแบบสอบถามที่ 2, 3, 4 และ 5 เท่ากับ .90 .86 .94 และ .92 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ สำหรับการบรรยายข้อมูลทั่วไป ใช้สถิติร้อยละ คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนตัวแปรที่ศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม 2 กลุ่ม ใช้สถิติวิเคราะห์ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนระหว่างกลุ่มตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้สถิติวิเคราะห์ F-test และทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Multiple comparisons) โดยวิธี LSD (Least Significant Differences) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร

อิสระกับความเข้มแข็งของครอบครัวด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) และทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

ผลการศึกษา

1. ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง หัวหน้าครอบครัวเป็นเพศหญิง ร้อยละ 55 อายุต่ำกว่า 35 ปี ร้อยละ 38.7 ทำงานเอกชน ร้อยละ 77.2 รายได้ของครอบครัวส่วนใหญ่มีรายได้ ต่ำกว่า 15,000 ต่อเดือน ร้อยละ 33.8 มีบุตร จำนวน 1-2 คน ร้อยละ 61.9 จำนวนสมาชิกในครอบครัว มี 3-4 คน ร้อยละ 57 มีจำนวนผู้พึ่งพิง 1-2 คน ร้อยละ 43.4 สภาพการเงินของครอบครัวส่วนใหญ่มีเงินพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ ร้อยละ 44.7 ครอบครัวส่วนใหญ่สามีภรรยา มีการจดทะเบียนสมรส ร้อยละ 65.2 เป็นครอบครัวเดี่ยว ร้อยละ 51 ลักษณะบ้านส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว ร้อยละ 37.7 มีกรรมสิทธิ์การครอบครองบ้านของตนเอง ร้อยละ 70.9 สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบๆบ้านค่อนข้างถูกสุขลักษณะ ร้อยละ 48.7 มีอุปกรณ์เครื่องใช้อำนวยความสะดวกอยู่ระดับปานกลาง ร้อยละ 51 และครอบครัวส่วนใหญ่คิดว่าตนเองมีสภาพสังคมที่อยู่รอบๆบ้านอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 45.7 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว (n = 302)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			7. จำนวนผู้พึ่งพิง		
- หญิง	166	55.0	- ไม่มี	101	33.4
- ชาย	136	45.0	- 1 - 2 คน	131	43.4
2. อายุ			- 3 - 4 คน	53	17.5
- ต่ำกว่า 35 ปี	117	38.7	- มากกว่า 4 คน	17	5.6
- 35 - 45 ปี	113	37.4	8. สภาพการเงินของครอบครัว		
- มากกว่า 45 ปีขึ้นไป	72	23.8	- มีเงินเหลือเก็บ	131	43.4
3. อาชีพ			- พอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ	135	44.7
- เอกชน	124	41.1	- ไม่พอใช้	36	11.9
- รัฐบาล	69	22.8	9. การจดทะเบียนสมรส		
- รัฐวิสาหกิจ	109	36.1	- จดทะเบียนสมรส	197	65.2
4. รายได้ต่อเดือนของครัวเรือน			- ไม่จดทะเบียนสมรส	105	34.8
- ต่ำกว่า 15,000 บาท	102	33.8	10. ประเภทของครอบครัว		
- 15,001 - 25,000 บาท	55	18.2	- ครัวเดี่ยว	154	51.0
- 25,001 - 35,000 บาท	52	17.2	- ครัววัยขยาย	63	20.9
- 35,001 - 45,000 บาท	36	11.9	- สามี-ภรรยาทำงานนอกบ้านทั้งคู่ 50	16.6	
- มากกว่า 45,000 บาท	57	18.9	- สามีทำงานนอกบ้าน/ภรรยา	14	4.6
5. จำนวนบุตร			เป็นแม่บ้าน		
- ไม่มี	71	23.5	- พ่อหรือแม่เลี้ยงดูบุตรตามลำพัง	14	4.6
- 1 - 2 คน	187	61.9	- ครัววัยผสม	1	0.3
- 3 - 5 คน	44	14.6	- อื่นๆ	6	2.0
6. จำนวนสมาชิกในครอบครัว			11. ลักษณะบ้าน		
- ไม่มี	4	1.3	- บ้านไม้เช่า	57	18.9
- 1 - 2 คน	29	9.6	- ห้องแถว	38	12.6
- 3 - 4 คน	172	57.0	- แฟลต	29	9.6
- 5 - 6 คน	79	26.2	- ทาวน์เฮาส์	64	21.2
- มากกว่า 6 คน	18	6.0	- บ้านเดี่ยว	114	37.7

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว (n = 302) (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ	ปัจจัยส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
12.กรรมสิทธิ์การครอบครองบ้าน			14.อุปกรณ์เครื่องใช้อำนวยความสะดวก		
- เป็นของตัวเอง	214	70.9	- น้อย	24	7.9
- ห้องเช่า	48	15.9	- ปานกลาง	154	51.0
- อื่น ๆ	40	13.2	- ค่อนข้างมาก	91	30.1
13.สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบบ้าน			- มาก	33	10.9
- ไม่ถูกสุขลักษณะ	6	2.0	15.สภาพสังคมที่อยู่รอบบ้าน		
- ค่อนข้างไม่ถูกสุขลักษณะ	53	17.5	- ดีมาก	17	5.6
- ค่อนข้างถูกสุขลักษณะ	147	48.7	- ดี	138	45.7
- ถูกสุขลักษณะ	96	31.8	- ปานกลาง	116	38.4
			- ควรปรับปรุง	27	8.9
			- ไม่ดี	4	1.3

2. ลักษณะทั่วไปของตัวแปรที่ศึกษา ผลการศึกษาพบดังต่อไปนี้ 1) คะแนนสุขภาพจิตครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับต่ำแสดงถึงสุขภาพจิตครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวอยู่ในระดับสูง การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ครอบครัวได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์ และด้านการประเมินอยู่ในระดับสูง แต่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมด้านข้อมูลข่าวสารและด้านสิ่งของอยู่ในระดับปานกลาง 2) ความเข้มแข็งของครอบครัวอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการให้คำมั่น ความท้าทาย และการจัดการกับความเครียดและภาวะวิกฤตอยู่ในระดับสูง แต่ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านความมั่นใจ การ

ควบคุมสิ่งเร้าภายนอก และการนับถือในคุณค่าและความไว้วางใจ อยู่ในระดับปานกลาง

3. ปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า 1) ครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัวแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 7.001$; $df 4, 297$; $p (0.01)$) 2) ครอบครัวที่มีจำนวนบุตรแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 3.974$; $df 2, 229$; $p (0.05)$) 3) ครอบครัวที่มีสภาพการเงินของครอบครัวแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ($F = 19.330$; $df 2, 299$; $p (0.01)$) 4) ครอบครัวที่มี

ลักษณะบ้านแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.780$; $df 4, 297$; $p (0.05)$)

5) ครอบครัวที่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบๆของบ้านแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 3.053$; $df 3, 298$; $p (0.05)$)

6) ครอบครัวที่มีเครื่องใช้อำนวยความสะดวกแตกต่างกันมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 3.189$; $df 3, 298$; $p (0.05)$)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาพจิตครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวกับความเข้มแข็ง

ของครอบครัว ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ในครอบครัว การสนับสนุนด้านอารมณ์ การสนับสนุนด้านการประเมิน การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนด้านสิ่งของ และการสนับสนุนสังคม โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ยกเว้นสุขภาพจิตครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งหมายความว่าครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวดี มีการสนับสนุนทางสังคมสูง จะมีความเข้มแข็งของครอบครัวสูงขึ้น แต่ถ้าครอบครัวมีปัญหาสุขภาพจิตก็จะทำให้ความเข้มแข็งของครอบครัวน้อยลงหรือครอบครัวมีความอ่อนแอมากขึ้น (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความเข้มแข็งของครอบครัว ($n = 302$)

ตัวแปร	r	p - value
1. สุขภาพจิตครอบครัว	-.359	0.000
2. ความสัมพันธ์ในครอบครัว	.577	0.000
3. การสนับสนุนสังคมโดยรวม	.365	0.000
3.1 การสนับสนุนด้านอารมณ์	.314	0.000
3.2 การสนับสนุนด้านการประเมิน	.278	0.000
3.3 การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร	.262	0.000
3.4 การสนับสนุนด้านสิ่งของ	.361	0.000

5. ปัจจัยที่ร่วมทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ดังตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่าปัจจัยที่สามารถร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของ

ครอบครัว คือ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นตัวทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวลำดับที่ 1 รองลงมาคือสภาพการเงินของครอบครัว สุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้าน

สิ่งของตามลำดับ โดยปัจจัยเหล่านี้สามารถ
ร่วมกันทำนายความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ได้ร้อยละ 41.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่
ระดับที่ .001

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว
(n = 302)

ตัวทำนาย	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย		t	P
	คะแนนดิบ (B)	คะแนนมาตรฐาน (Beta)		
ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว	.726	.401	7.532	.000
สภาพการเงินของครอบครัว	-11.759	-.205	-4.459	.000
สุขภาพจิตครอบครัว	-.263	-.177	-3.577	.000
การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวด้านสิ่งของ	.479	.161	3.371	.001
ค่าคงที่ (Constant)	35.147			

$R = .646$ $R^2 = .418$ $F = 53.267$ $Sig. of F = .001$

สมการทำนายที่เป็นคะแนนดิบ = $35.147 + .726 (a) - 11.759 (b) - .263 (c) + .479 (d)$

สมการทำนายที่เป็นคะแนนมาตรฐาน = $.401 (a) - .205 (b) - .177 (c) + .161 (d)$

โดย a = ความสัมพันธ์ในครอบครัว

b = สภาพการเงินของครอบครัว

c = สุขภาพจิตครอบครัว

d = การสนับสนุนทางสังคมของครอบครัวด้านสิ่งของ

อภิปรายผลการศึกษา

1. ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนของปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวแสดงให้เห็นว่า ครอบครัวที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 15,000 บาท มีจำนวนบุตร 3-5 คน สภาพการเงินของครอบครัวไม่พอใช้ ลักษณะบ้านเป็นบ้านไม้เช่าและห้องแถว สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบบ้านค่อนข้างไม่ถูกสุขลักษณะ

และมีเครื่องใช้อำนวยความสะดวกน้อย จะมี
ความเข้มแข็งของครอบครัวต่ำกว่าครอบครัว
ที่มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัวระหว่าง
15,001 - 25,000 บาท 25,001 - 35,000
บาท 35,001 - 45,000 บาท และมากกว่า
45,000 บาท มีจำนวนบุตร 1-2 คน สภาพ
การเงินของครอบครัวพอใช้แต่ไม่เหลือเก็บ
สภาพการเงินของครอบครัวมีเงินเหลือเก็บ

ลักษณะบ้านเป็นทาวน์เฮาส์และบ้านเดี่ยว สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบๆ ของบ้าน ถูกสุขลักษณะและมีเครื่องให้อำนวยความสะดวกค่อนข้างมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Orthner, Jones-Sanpei, and Cole ⁽⁴⁾ ได้ศึกษา ที่พบว่า ครอบครัวที่มีรายได้สูงมีความเข้มแข็งของครอบครัวสูงกว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรายได้ของครอบครัวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ ถือเป็นปัจจัยนำไปสู่สภาพการเงินของครอบครัว ลักษณะบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกได้น้อยทำมากเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ Orthner, Jones-Sanpei, and Cole ⁽⁴⁾ ที่ว่าครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจ มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพของครอบครัวที่ไม่ดี และมีบุตรที่ต้องเลี้ยงดูมาก จะทำให้ครอบครัวนั้นมีความยุ่งยากในการจัดการกับปัญหาของตนเอง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่สะท้อนความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการพัฒนาของครอบครัว ดังนั้น จึงไม่แปลกที่ครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจจะมีความสามารถที่ลดลงในการตอบสนองปัจจัยสี่หรือปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีความยุ่งยากในการจ่ายหนี้ได้ตรงเวลา ทำให้ครอบครัวไม่มีเครดิตทางการเงิน อันส่งผลต่อเนื่องถึงปัญหาในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และทรัพยากรที่จำเป็นอื่นๆ

นอกจากนี้ Eshleman ⁽⁵⁾ พบว่าการติดต่อสื่อสารในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำไม่ค่อยดี พวกเขามักจะพูดหรือตัดสินใจร่วมกันน้อยมาก พวกเขามีแนวโน้มที่จะหลีกเลี่ยงการพูดคุยกันเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัว ซึ่งหมายความว่าความสามารถในการติดต่อสื่อสารภายในครอบครัวก็มีจำกัดเหมือนกับการติดต่อสื่อสารกับภายนอกด้วย ฉะนั้นแบบของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นแบบนี้จึงไม่สามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจได้ ด้วยเหตุนี้ ถ้าครอบครัวที่สามารถแก้ปัญหาและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกครอบครัวได้มักเป็นครอบครัวที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจร่วมด้วย

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่าการทดสอบสมมติฐานพบว่าสุขภาพจิตครอบครัวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ขณะที่ปัจจัยอื่นๆ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเข้มแข็งของครอบครัว ด้วยเหตุที่สมาชิกของครอบครัวที่มีสุขภาพจิตดีย่อมสามารถทำบทบาทต่างๆในครอบครัวได้ดี มีการปรับตัวต่อกันอย่างเหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองทำให้โอกาสที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างกันมีน้อย และมีการยอมรับซึ่งกันและกันมากขึ้น อย่างไรก็ตามถ้าสมาชิกในครอบครัวสุขภาพจิตไม่ดี ทำให้ไม่สามารถทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม และส่งผลให้การทำหน้าที่ของครอบครัวโดยรวมไม่เหมาะสมด้วย ซึ่งอาจสะท้อนออกมาในรูปของความขัดแย้งระหว่าง

บุคคลได้ง่ายเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น บุคคลที่มีสุขภาพจิตไม่ดีจะมีวิธีการจัดการกับความขัดแย้งที่ไม่มีประสิทธิภาพทำให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้น โอกาสที่บุคคลในครอบครัวจะร่วมมือหรือพุดจากกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นและเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันยิ่งลดน้อยลง ในที่สุดก็นำมาซึ่งความอ่อนแอของครอบครัว^(6,7)

3. ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่า 4 ปัจจัยต่อไปนี้ร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยสามารถทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 41.8 ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเป็นตัวทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวลำดับที่ 1 รองลงมาคือ สภาพการเงินของครอบครัว สุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้านสิ่งของตามลำดับ โดยความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สภาพการเงินของครอบครัว สุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้านสิ่งของตามลำดับผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยทางจิตวิทยามีความสำคัญต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวมากกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวด้วยสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนบ่งชี้ว่าชี้ว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 5 ปัจจัยได้แก่ รายได้ครอบครัว สภาพการเงินของครอบครัวที่มีพอใช้เหลือเก็บ ลักษณะบ้าน สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบๆบ้าน และเครื่องใช้อำนวยความสะดวกมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของ

ครอบครัว แต่เมื่อเข้าสู่สมการทำนายความเข้มแข็ง กลับพบว่ามีเพียงปัจจัยทางเศรษฐกิจ 1 ปัจจัยเท่านั้น คือสภาพการเงินของครอบครัวที่เข้ามาในสมการทำนายและเป็นตัวทำนายลำดับที่ 2 อธิบายได้ว่า แม้ครอบครัวจะมีรายได้ต่ำ แต่ถ้ามีความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว ก็อาจช่วยส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัวได้ ขณะเดียวกันถ้าครอบครัวใดมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดี และมีสภาพการเงินของครอบครัวดีด้วย ก็ถือว่าครอบครัวนั้นโชคดีเพราะมีความเป็นไปได้ที่จะมีความเข้มแข็งของครอบครัวมีมากขึ้น

สรุป

การวิจัยเชิงบรรยายจากกลุ่มตัวอย่าง 302 คน พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ 5 ประการ ได้แก่ รายได้ครอบครัวที่มากกว่า 15,001 บาทขึ้นไป สภาพการเงินของครอบครัวพอใช้ ลักษณะบ้านเป็นทาวน์เฮาส์และบ้านเดี่ยว สภาพแวดล้อมทางกายภาพรอบบ้านถูกลักษณะ และมีเครื่องอำนวยความสะดวกค่อนข้างมาก รวมถึงปัจจัยอื่นอีก 1 ประการ ได้แก่ มีจำนวนบุตร 1-2 คน ต่างมีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์ของเพียร์สันเท่ากับ 0.577 ซึ่งเป็นค่าความสัมพันธ์ที่สูงสุดเมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปรตัวอื่นๆ และ 3) ผลการวิเคราะห์

ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนเพื่อทำนายความเข้มแข็งของครอบครัว แสดงให้เห็นว่า 4 ปัจจัย ได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว สภาพการเงิน สุขภาพจิตครอบครัว และการสนับสนุนด้านสิ่งของร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของครอบครัวได้ร้อยละ 41.8 โดยมีความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ซึ่งจัดเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาเป็นตัวทำนายลำดับที่ 1 สรุปได้ว่าปัจจัยทางจิตวิทยา เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนหรือส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัวได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานของรัฐ หรือเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับครอบครัวควรจัดโปรแกรมที่ส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว อาทิ การท่องเที่ยวแบบครอบครัวในราคาประหยัด อบรมความรู้เกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวแก่สามี ภรรยา พ่อและแม่ เพื่อจะได้ตระหนักถึงองค์ประกอบต่างๆที่เกื้อหนุนทำให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัว รวมถึงอบรมเพื่อฝึกทักษะต่างๆที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของครอบครัวเพิ่มขึ้น เป็นต้น
2. รัฐบาลควรมีนโยบายที่ทำให้ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่นการเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือน การฝึกทักษะในงานด้านต่างๆที่จำเป็นสำหรับการหางานทำ การสอนให้ครอบครัวรู้จักการใช้จ่ายเงิน เพื่อที่เขาจะได้รู้วิธีการเก็บออม การบริหารจัดการรายรับ และรายจ่ายให้สมดุล เป็นต้น

3. นายจ้างควรให้ความสำคัญต่อความเข้มแข็งของครอบครัวโดยจัดสวัสดิการให้กับครอบครัวโดยเฉพาะครอบครัวที่มีรายได้น้อยให้มากขึ้น รวมถึงมีตารางเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นเพื่อสนับสนุนการใช้เวลาร่วมกันของครอบครัว โดยให้พนักงานหรือลูกจ้างได้มีโอกาสเลือกตารางเวลาการทำงานให้สอดคล้องระหว่างงานและครอบครัว
4. ควรนำผลการวิจัยไปขยายผลเป็นรูปแบบหรือโมเดลที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวโดยนำปัจจัยที่ได้จากการวิจัยเป็นพื้นฐานในการสร้างโมเดล

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยนี้ ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

1. Strong B, DeVault C, Sayad BW, Cohen TF . The marriage and family experience. Australia : Wadsworth; 2001.
2. Roscoe JT. Fundamental research statistics for behavioral science. New York: Holt, Rinehart and Winston Inc; 1975.
3. McCubbin HI, Thompson AI. Family assessment inventories for research practice. Wisconsin: The University of Wisconsin-Madison; 1991.

4. Orthner DK, Jones-Sanpei H, Cole G. Income and family strength in North Carolina: University of North Carolina; 2002.
5. Eshleman JR. The family. 10th ed. Boston: Pearson Education Inc; 2003.
6. DeGenova JK, Kitson GC. Identity relevance and disruption as predictors of psychological distress for widowed and divorced women. *J of Mar and the Fam* 1996; 58:983-97.
7. Skolnick AS, Skolnick JH. Family in transition. 8th ed. New York : Harper Collins College Publishers; 1994.